

"וראה בטוב ירושלים" להתייחסותנו אל הרע

אברהם בל"ס

כמי שחיים בעולם חומרי וגשמי, נתקלים אנו לפעמים בשחיתות, בעזות פנים, בחוסר נימוס וכד'. עצם הפגישה עם הרע מהווה לנו בעיה עקרונית, היא מפריעה לנו בעבודת הבורא; כיצד נתייחס לתופעות כאלה - האם להתנתק מן העולם ולהסתגר בד' אמות של הלכה היא הדרך, או להיפך לצאת מאהלה של תורה ולהתמודד עם הרע, או אולי ישנה אפשרות אחרת.

אין ספק שאסור לו לאדם להסתגר בד' אמותיו, אלא מוטל עליו להתמודד כפי יכלתו עם הרע בעולם. צריך לדעת ולהכיר את העולם בו אנו נמצאים, ואל לו לאדם להתנהג כפתי, אלא כפי שהורונו חז"ל: "כבדהו וחשדהו". יש להכיר את האנשים סביבנו ולהתייחס לכל אדם בהתאם, "עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל" (תהילים, יח, כו). בשם החפץ חיים זצ"ל אומרים על הפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוקיך"- תמים תהיה רק עם ה' אלוקיך, אבל עם בני אדם צריך אתה להיות מעורה בקיא וחריף.

אם ההדרכה היא לא להיות תמים, אך יחד עם זאת עלולה ההתבוננות במעשים רעים לפגוע בנפשו של המסתכל, כיצד למעשה יש לנהוג? המשנה במס' אבות(א,ו) אומרת: "הוי דן את כל האדם לכף זכות". ולכאורה תמוה, הרי אין להתעלם מן המציאות? מסבירים משמו של המהרי"ל דיסקין: כשאדם דן את חברו לכף חובה הוא עצמו נעשה שלילי. עצם הביקורת וניתוח הרע בעולם הופכים את המתעסק בהם לרע יותר. הפתרון א"כ הוא להכיר את הרע אבל לא להעמיק בו, לא להעלים עין לגמרי מצד אחד, אך גם לא לעסוק בהתבוננות זאת מאידך. אפשר אולי בדרך זו להבהיר מאמר חז"ל תמוה:

"הרהורי עבירה קשים מעבירה" - עבירה אדם עובר, ודי, ואילו הרהורים
הינו ניתוח עבירה והעיון השכלי בה, מחדירים אותה עמוק לאישיות
ופוגעים בכלי הנעלה ביותר של האדם, במחשבה.

ומכלל לאו אתה שומע הן: עיסוק ועיון מעמיקים בדברים
חיוביים יעשו את האדם לטוב יותר, ישפרו וירוממו את האישיות.
כך ניתן אולי להבין את הסברו של בעל החינוך (מצוה תל)
לענין הברכות, והרי הקב"ה לא זקוק לברכותינו, אלא שע"י
הברכה, ע"י הדיבור בשבחיו של ה', נעשה המברך טוב וראוי יותר.
ובאופן דומה גם לגבי הערך של עיון תפלה, העוסקת ברובה בשבח ה',
ככל שהאדם מעיין ומעמיק בעניינים חיוביים אלה כך מתעלה הוא יותר
ויותר, יתכן שלכן יש לומר פסוקי דזמרה בנחת (כאילו מונה מעות),
כדי להתבונן היטב בדברים ולהחדיר לתוכנו מן הטוב.
זו, לדעתי, גם מגמתו של לימוד המוסר, לצייר עולם טוב יותר,
מוסרי ומועיל יותר, וכך להפנים בתודעה רעיונות חיוביים וכפי
שכותב המהר"ל (נת"ע, נתיב כוח היצר, א):

"כי האדם נברא עם יצר הרע וכאשר עוסק בתורה יצה"ר
נמסר בידו, ולפיכך, אם האדם רוצה שלא יהיה יצר הרע
שולט בו אז יהיה האדם דבק בטוב ואז הוא נצול מן
הרע הגמור הוא היצה"ר, ודבקות האדם בטוב צריך
שהיה בשכלו וכן בנפשו ואז יצר הרע אין שולט בו".
את הטוב יש להחדיר ולהטביע, ע"י עיסוק שכלי בו; ע"י לימוד
מוסר ואמונה בפרט, ולימוד תורה בכלל מתדבק האדם בטוב וממילא
הרע נדחק.

הרב קוק זצ"ל בערפילי טוהר, אומר:

"הצדיקים הטהורים אינם קובלים על הרשעה אלא מוסיפים
צדק, אינם קובלים על הכפירה אלא מוסיפים אמונה,
אינם קובלים על הבערות אלא מוסיפים חכמה".
לא די שאין לעסוק ברע, להתלונן עליו או לבקר אותו ללא צורך, אלא
שיש להעמיק בטוב, להוסיף אור; כך לא רק שלא נפגע בנפשנו, אלא

אף נתמודד עם השלילה בדרך החיוב, נאבק ברע לא ע"י שלילתו אלא ע"י הוספת טוב. צריך אמנם לדעת את השלילה אך לא להתעמק בה, להבחין ברע אך לא לבחון אותו בזכויות מוגדלת. תמימות של בני תורה עלולה לגבול לפעמים בחילול ה', ועצימת עינים מכוונת לכש"כ. לעומת זאת - בטוב - יש לעיין ולהעמיק.

אסמכתא להתייחסות הזאת אפשר למצוא בדברי דוד המלך, תהילים צב. את הטוב, החסד, האמונה מתאר נעים זמירות ישראל באריכות ובפרוטרוט: "טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון, להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" וכו', וכו'. הרע זוכה לאזכור קצר ותמציתי, אין ירידה לפרטיו, מה שבולט עוד יותר על רקע תיאור החיובי. "כי הנה אויביך ה', כי הנה אויביך יאבדו, יתפרדו כל פעלי און", ובתוך תיאור השלילי כבר מצוי הפתרון והתשובה האלוקית לו ("בפרח רשעים כמו עשב... - להשמדם עדי עד"). הפרק מסיים בתקוה: "שתולים בבית ה', בחצרות אלקינו יפריחו... להגיד כי ישר ה', צורי ולא עולתה בו". רע אפשר לראות בכל מקום כשרוצים, אך המשמה המוטלת על האדם היא להסתכל בראיה עמוקה יותר, לראות בטוב ירושלים.